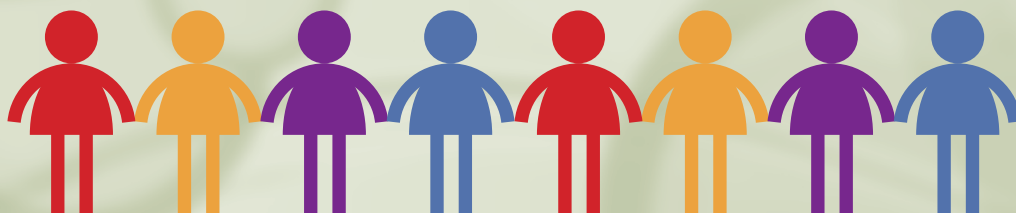

Základné stratégie na pomoc deťom s autizmom a s inými komunikačnými ťažkosťami

Pre rodiny

By Karen L. Baker
Rotherham Autism Communication Team

V tejto knihe:

- Poznaj svoje dieťa
- Komunikácia
- Správanie
- Zmyslovými problémami
- Sociálna interakcia
- Stratégie

Poznaj svoje dieťa

Táto brožúra je základným prednesením informácií k pomoci pre podporu vášho dieťaťa.

Každé jedno dieťa má obľúbené a neobľúbené veci, vlastné potreby a talenty. Toto taktiež platí pre dieťa na autizmovom spektre.

Pomôžte im dosiahnuť ich celkový potenciál ako sociálne tak aj akademicky, pretože:-

- Na nich dozeráte a učíte sa od nich
- Rozprávate sa s nimi a počúvate ich
- Rozumiete im
- Oceňujete si ich
- Milujete ich bez zábran

Každé jedno dieťa má obľúbené a neobľúbené veci, vlastné potreby a talenty. Toto taktiež platí pre dieťa na autizmovom spektre.

Oslavujte ich silné stránky a úspechy cez pochvaly a malé odmeny (nezáležiac na tom, aké sú malé).

Použite a budujte na základe záujmov, zručností, silných stránok a pozitívach vášho dieťaťa.

Získajte si viac informácií o tom, ako vášmu dieťaťu pomôcť a ako si zlepšiť vaše vedomosti a porozumenie od: zdravotných, výchovno-vzdelávacích, sociálnych služieb; pomocných skupín; webových stránok; z kníh a časopisov.

Pomôžte im vybudovať nezávislosť tým, že budete vedieť, kedy treba pomôcť a kedy treba cúvnuť.

Držte sa

- ✓ ZDIEĽAJTE informácie a nápady s členmi vašej rodiny a s inými osobami, ktoré trávajú s vašim dieťaťom čas - silné stránky, záujmy, motivátory, rutiny, stratégie v rámci ukludňovania, správanie.
- ✓ Vypracujte si portrét/profil vášho dieťaťa, ktorý môžete zdieľať (vid' d'alšiu stranu) - do jeho vypracovania zapojte aj vaše dieťa.
- ✓ Snažte sa o vybudovanie dobrých vzťahov s ostatnými osobami, ktoré sú zapojené do vývoja vášho dieťaťa napr. so školou, organizovanými aktivitami a klubmi, lekármi, zubnými lekármi.

Vždy si zapamätajte - toto je vaše dieťa. Vy ste odborníkom vášho dieťaťa

Meno:

Narodeniny:

Moja fotografia

Darí sa mi v:

Čo rád/a jem a pijem:

Moje obľúbené veci sú:

Chcem sa zlepšiť v:

Veci, ktoré robím rád/a:

Lepšie ťa pochopím ak...

Veci, ktoré robím nerád/a:

Ak sa bojím alebo som rozrušený/á, ukážem to tým, že:

Zdravotné informácie:

Veci, ktoré ma upokojujú:

Komunikácia

Odoslaný odkaz = Obdržaný odkaz . . . alebo je to tak?

Pre vaše dieťa by mohlo byť ťažké spracovať hovorovú alebo písomnú reč. Veľa detí na autizmovom spektre sa javí, že rozumejú viac ako je vlastne možné, hlavne ak je dobrá ich hovorová reč. Komunikácia môže byť verbálna (slová, ktoré hovoríme) a neverbálna (odkazy, ktoré posielame bez rozprávania).

Komunikačné rozdiely alebo ťažkosti, ktoré môžete spozorovať zahrňujú:

Verbálne	Neverbálne
➤ Môžu používať rozličné prízvuky ➤ Opakované programy, filmy alebo príbehy ➤ Spracovanie hovorovej reči môže trvať dlhšiu dobu ➤ "Nepochopí" humoru alebo sakrazmu	Slabé porozumenie: ➤ Očného kontaktu ➤ Postoja osoby ➤ Výrazov tváre ➤ Jemnej gestikulácie ➤ Osobného priestoru

Komunikáciu s vaším dieťaťom by ste mohli zmeniť

- Ich budete volať po mene, aby ste upútali ich pozornosť
- Použijete menej hovorovej reči - jasnej, jednoduchej, nie dvojzmyselnej
- Si budete vedomí doslovnému porozumeniu
- Poviete, čo mienite & budete mieniť, čo hovoríte
- Rozdelíte inštrukcie na malé časti
- Umožníte čas na premyslenie

Dovršíte s akýmkoľvek vykonanými "sľubmi" - komentáre ako sú: "keď bude čas; na konci týždňa; za minútku; zajtra" môžu spôsobiť problémy v prípade, že sľúbené veci sa vlastne neuskutočnia.

Pomôže vám, ak:

- Bude to, čo očakávate jasné, reálne a dosiahnuteľné
- Si skontrolujete, či nie je v prostredí rozptýlenie - zmyselné preťaženie
- Použijete profil/portrét, ktorý pomôže iným osobám komunikovať s vaším dieťaťom
- Si premyslíte - dokážete to povedať jasnejšie?

Použijete vizuálnu pomoc ako permanentné pripomienky:

- Kalendáre, denné/týždenné časové rozvrhy
- Označte s nálepkami oblasti/zariadenia v miestnosti
- Použite časovač, aby dieťa vedelo, koľko má času na aktivitu/skončenie activity
- Súbory/fotografie/obrázky, aby vedelo, čo sa od neho očakáva behom špecifických úloh napr. ráno, čas na spánok alebo rutinu v kúpeľni

Vizuálnu pomoc vypracujte tak, aby bola vhodná pre vek dieťaťa a čo najpraktickejšia

Spôsob, akým sa niekedy rozprávate s vaším dieťaťom, hlavne keď sú v strese, sa môže zdať iným ľuďom nezdvorilý.

Zapamätajte si, že sa snažíte vášmu dieťaťu pomôcť a nie vyhovieť iným osobám.

Humor

- Vysvetlite, prečo sú veci smiešne
- Naučte ich a praktizujte s nimi jednoduché žartíky
- Vaše dieťa môže mať rado vizuálne "slapsticky" alebo kreslený humor - vizuálnemu humoru sa môže porozumieť ľahšie, ako tomu, čo závisí na slovách/reči
- Vyhnite sa používaniu sarkazmu - ale vysvetlite to vášmu dieťaťu, keď bude mať dostatočný vek na to, aby mu pochopilo

Otázky ako

Dokážeš otvoriť dvere?

Vieš, kde je televízny ovládač?

Môžeš mi povedať, či má prísť autobus?

môžu byť zodpovedané jednoduchými slovami áno alebo nie alebo

"Áno, môžem/Nie. Nemožem."

Jasne povedzte, na čo sa pýtate a overte si, či ste sa spýtali najlepším spôsobom.

Tak si pohni

Vonku sa čerti bijú

Chod' a umy si na záchode ruky - naozaj?

Smial som sa do popuku

Musím si odkasľat'

Myslíte na veci doslovne

Je to naozaj to, čo ste chceli povedať?

Čo si sa zle vyspal?

Frázy ako sú

"Chcel by si to zdvihnúť?" alebo "Pôjdeme si teraz čítať?" naznačujú, že dieťaťu dávate na výber v dobe, keď mu vlastne dávate inštrukcie - nebuďte prekvapení, ak jeho odpoveďou bude "nie"!

Tak budeme držať palce

Ešte si si neupratal/a svoju izbu"

Hovoríte, čo je jasne viditeľné, alebo ste mysleli: *"Uprac si svoju izbu?"*

Pomôcky

- ✓ Menej hovoriť/zredukovať hovorovú reč - napr. "kabát dolu, sadnúť" radšej ako "Môžeš sa prosím ťa poponáhľať a vyzliecť si kabát a potom si sadnúť"
- ✓ Vysvetľujte jasne a jednoducho - Budem musieť vedieť "prečo?"
- ✓ Zopakujte tie isté jednoduché inštrukcie, ak im nerozumeli alebo na ne vhodne neodpovedali
- ✓ Hovorte čo najtvrdšie ako je to možné (praktické/fyzické/reálne objekty) - abstraktné koncepty nápady/teórie/názory/pohľady) sa budú musieť lepšie vysvetliť
- ✓ Hovorte za použitia pozitívnych inštrukcií radšej, ako aby ste povedali, čo treba vykonať napr. povedzte "Dole ruky" a nie "Neškráb sa"
- ✓ Pred ukončením aktivít dajte vášmu dieťaťu varovanie aby ste ho "neprekvapili" so strmým ukončením aktivity

Spracovanie verbálneho a písomného jazyka môže byť pre vaše dieťa ťažké
Menej slov = menej práce

Sociálna interakcia

Pre deti s autizmovým spektrom môže byť ťažké byť v spoločnosti iných osôb alebo porozumieť sociálnym situáciám. Ich reakcia na ľudí alebo na situácie za môže zdať neobvyklá alebo dokonca nezdvorilá. Toto je neúmyselné a často sa spája so stresujúcou alebo úzkostlivou situáciou.

Môžem/nemusím:

- Nemusím rozumieť nepísaným sociálnym pravidlám napr. čakanie v radách; státie príliš blízko inej osoby; vyrušovanie
- Môžem preukázať zvýšený stupeň stresu alebo nevhodného chovania
- Nemusím si byť vedomý/á pocitom druhých osôb alebo ich názorov
- Môžem mať ťažkosti s čítaním/pochopením výrazov tváre a postoja osoby
- Môžem vedieť, čo treba urobiť, ale jednoducho to urobiť nemôžem
- Môžem mať ťažkosti s prevedením sociálnych zručností z jednej situácie na druhú
- Môže byť pre mňa ťažké čakať na môj rad alebo sa deliť s inými - tímové hry alebo športy môžu byť problematické
- Môžem sa znepokojiť alebo uraziť iné osoby bez toho, že to mám v úmysle

DAJ PRIESTOR
a ČAS

Snažte sa
udržať veci
predvídateľnými

Poznajte limit
vášho dieťaťa

Plánovanie a príprava
Do plánu zahrňte aj vaše
dieťa, aby vedelo, aký je plán.

Sociálne doby a situácie, ktoré môžu byť stresujúce

- Škola/stredná škola, organizačné activity
- Obchody alebo supermarket
- Rušné hracie kútiky
- Preplnené/hlučné prostredie
- Rodinné príležitosti
- Stravovanie sa vonku
- Oslavy/Vianoce
- Výlety
- Prázdniny - mimo domu a doma
- Cestovanie
- Zdravotné objednávky
- Návštevníci
- Zmeny v rutine alebo v plánoch
- Voľno - nedostatok štruktúry

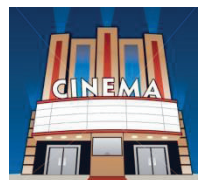
Ak je to možné, zapojte
do aktivity niečo, o čo
majú záujem

Majte po ruke plán B
Myslite na zmeny -
počasie, cestovanie,
zrušenie

Vyhňte sa
zmyslovému
preťaženiu

Limitujte čas
aktivít

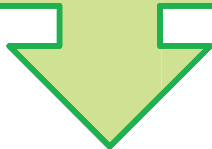
Vyberte si tichší čas dňa/
týždňa/roku na cestovanie,
nákupy alebo výlety

Kamarátstva

Nie vždy rozumiem:

- Kto je to kamarát
- Ako si nájsť a udržať kamarátov
- Ako sa podeliť s inými a počkať, kedy je môj rad
- Ako sa môžu cítiť iné osoby, ako môžu premýšľať alebo čo by chceli alebo že majú radi iné veci ako ja

Opakujte
vopred hry
a aktivity

Predstavte
jedného kamaráta
a časom vytvorte
malú skupinku

Vaše dieťa by mohlo uprednostniť
spoločnosť dospelých osôb alebo
mladších detí - ich správanie je ľahšie
predvídateľné a pravidelnejšie ako
u detí podobného veku vášho dieťaťa

Nemajte obavy z toho, že
vaše dieťa nemá kamarátov -
možno radšej uprednostňuje,
keď je samo.
**Je to jeho/jej problém alebo
problém pre iné osoby?**

Kamaráti

- ✓ Kamarát je osoba, ktorá nepatrí do mojej rodiny, ale je pre mňa dôležitá.
- ✓ Kamarát je osoba, ktorá je jedinečná, pretože sa máme navzájom radi.
- ✓ Kamarát so mnou trávi čas. Sme spolu radi.
- ✓ Nič na tom nie je, ak sú nejaké veci, ktoré chcem robiť, ale môj kamarát ich robiť nechce. Tieto veci môžem urobiť neskôr sám alebo s niekým iným.
- ✓ Dobrí kamaráti sa učia navzájom si vychádzať.
- ✓ Budem sa snažiť byť dobrým kamarátom/kamarátkou.

Naučte celú rodinu
pravidlá jednoduchých
hier, aby vaše dieťa
vedelo, čo sa očakáva.

Dajte priebehu
voľnosť na určitú
štruktúru a rutinu

*Každý deň povzbudzujte dieťa,
aby sa podelilo s inými a počkalo
na jeho rad. Kdekoľvek je to
možné, použite reč napr. "Jeden
pre mňa, jeden pre teba" keď
ponúkate sušienky alebo "teraz
som na rade otvoriť dvere ja",
keď vchádzate do obchodu*

Kamarátstvo môže jednoducho znamenať
byť po boku niekoho, kto zdieľa rovnaké
záujmy napr. Thomas Tank Engine,
Lego, Minecraft, Anime, hudbu, hry na
počítači, Parktour (bezplatný beh)

Výhra

Vaše dieťa bude chcieť vždy vyhrať alebo byť prvým

- ✓ Rád sa hrám hry.
- ✓ Niekedy sa hrám hry doma.
- ✓ Existuje veľa rozličných hier.
- ✓ Môžem sa hrať hru s jednou alebo s niekoľkými osobami.
- ✓ Keď sa osoby spolu hrajú, musia počkať na ich rad.
- ✓ Niekedy hru môžem vyhrať a niekedy môžem prehrať.
- ✓ Nie je na tom nič zlé, keď prehrám.
- ✓ Keď osoby prehrávajú hru povedia víťazovi "Výborne". Nie sú nahnevaní. Sú z nich dobrí porazení.
- ✓ Budem sa snažiť byť dobrým porazeným.

Oslavy a špeciálne príležitosti

Zapamätajte si:

- Zisti, či sa z prekvapení poteším napr. návštevy, oslavy alebo darčeky
- Nemusi sa mi páčiť, keď budem mať darčeky zabalené alebo veci, o ktoré som si nežiadal
- Môžem byť úprimný/á a povedať niekomu, že sa mi darčeky nepáčia
- Len preto, že je to rodina neznamená, že s nimi chcem stráviť čas
- Nechci, aby som to robil/a na dlhšie, ako je naplánované len preto, lebo sa zdám, že sa s tým dobre vyrovnávam - môžeme sa posnažiť, aby to bolo dlhšie nabudúce

Mala by to byť
zábava 😊 pre
každého

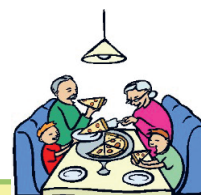

Upovedomte návštevníkov dopredu Ale nebud'te prekvapení, ak sa vás bude dieťa neustále pýtať, kedy už pôjde preč

Majte po ruke
niečo, čo majú
rady na rozptýlenie

Stravovanie sa mimo domu

Premyslite si, kde je najlepšie sedieť
- na konci stola, v bunke, vedľa dverí,
blízko záchodov na tichšom mieste

Pripravte a praktizujte si plán úniku

- Zoznámte sa a privítajte osoby
- Zúčastnite sa najdôležitejších aktivít "z bezpečnej diaľky"
- Premiestnite sa na tichšie miesto
- Vráťte sa a rozlúčte sa

Neustále kontrolujte príznaky
stresu alebo úzkostlivosti
Sociálne + Zmyslové = Preťaženie?

Pomôcky

- ✓ Učte ich jednoduchým sociálnym zručnostiam / čo treba v určitých situáciách vykonať (použite sociálne príbehy) napr. praktizujte, čo treba spraviť ak: sa zoznamujete a vítate osoby ; žiadate o pomoc; kupujete niečo v obchode; utekáte na autobus; stravujete sa v reštaurácii; odpovedáte na otázky; vytvárate jednoduchú konverzáciu;
- ✓ Pomôžte behom sociálnych aktivít - zdieľajte informácie s inými osobami zapojenými s vaším dieťaťom, aby bola pomoc súdržná
- ✓ Rozhodnite sa o dôvode sociálnej aktivity - pre koho je to? Nemusi to byť až tak "zábavné" pre vaše dieťa ako pre iné zaujaté osoby
- ✓ Limitujte počet osôb, s ktorými potrebuje v jednej dobe vaše dieťa interakciu
- ✓ Použite postoj "najsťôr-potom" napr. najskôr nákup - potom niečo dostaneš
- ✓ Poskytnite vášmu dieťaťu plán úniku

Všetci potrebujeme
čas "pre seba"

Porozumenie zmyslových informácií

Naše zmysly nám vždy poskytujú informácie -
cez naše vlastné telá (vnútorné) a z okolitého prostredia (vonkajšie)

chut', hmat, sluch, čuch, zrak

rovnováha/pohyb

nám pomáhajú udržiavať našu rovnováhu
a postoj a pomáhajú nám porozumieť, kde
a ako rýchlo sa naše telo pohybuje

upovedomenie si organizmu

nám pomôže, kde sú naše telá v priestore
a ako odlišne sa hýbu naše časti tela

Ako si tieto informácie preložíme, nám pomôže porozumieť svet okolo nás

Príliš veľa informácií (hyber alebo precitlivý) = preťaženie

Príliš málo informácií (hypo alebo málo citlivý) = zmätok

Všetky alebo len niektoré so zmyslov môžu byť buď precitlivé alebo málo citlivé
Je možné byť precitlivý v niektorých oblastiach a málo citlivý v iných oblastiach
Hladina precitlivosti alebo nízkej citlivosti sa môže líšiť alebo sa niekedy nemusí vyskytnúť vôbec
*Situácie môžu spôsobiť viac stresu alebo úzkostlivosti (napr. sociálna komunikácia) ovplyvňuje
schopnosť spracovať zmyslové informácie*

Pre vaše dieťa by mohlo byť ťažké porozumieť, čo sa
deje alebo sústrediť sa na veci, ktoré sú dôležité.

**Ťažkosti so spracovaním
zmyslových informácií môžu mať
dopad na to:**
ako sa vaše dieťa cíti, ako myslí
a ako sa správa

Znížte dopad zmyslových ťažkostí:

- ✓ Zistite, či nemôžete zmeniť niečo v ich prostredí
- ✓ Pripravte ich na nové zmyslové zážitky
- ✓ Majte po ruke náhradný plán v dobe, keď sú zmyslovo preťažené
- ✓ Plánujte včas pre pozitívne zmyslové zážitky (veci, ktoré rady robia napr. pohyb - točenie alebo hupanie samých seba alebo predmetov; príležitosti na vykonávanie zvukov alebo čas na ticho; ostré/znížené/ pohybujuce sa osvetlenie; prístup k ich tichému/ bezpečnému miestu alebo na ich špeciálny záujem)

Snažte sa identifikovať
zmyslové ťažkosti vášho
dieťaťa
Ako prežívajú svet?

Príliš veľa pozornosti na
nepotrebné zmyslové
informácie alebo naopak
nedostatok pozornosti
na potrebné zmyslové
informácie ich môže
zmiast', môžu byť
úzkostlivé alebo
rozrušené.

**Vyplňte zmyslový
kontrolný zoznam
(viď 'ďalšiu stranu)**

Kontrolný zoznam zmyslového prehodnotenia

(založený na základe kontrolného zoznamu zmyslového profilu z Bogdashina, 2003 a zahrňujúci v IDP spektre autizmu)

Označte týkajúce sa a zvážte si, ktorý výukový personál potrebuje o tejto informácii vedieť. Kde je to možné, vypracujte to v diskusiách s rodičmi alebo opatrovníkmi a žiakom.

Číslo	Prvok	Áno	Nie	Neviem	Požado-vaný čin
1	Odoláva zmenám v oboznámených rutinách				
2	Nespoznáva známe osoby v nezvyčajnom odeve				
3	Nemá rád/a ostré svetlá				
4	Nemá rád/a svetielkujúce svetlá				
5	Bojí sa blikajúceho svetla				
6	Dáva si ruky na oči alebo zatvára oči pri ostrom svetle				
7	Láka ho/ju svetlo				
8	Fascinujú ho/ju ligotavé predmety a jasné farby				
9	Chytá sa stien v miestnostiach				
10	Má rád/a určité vzory (napr. tehlové múry, pásiky)				
11	Ľahko sa stratí				
12	Bojí sa výšok, výťahov, pohyblivých schodov				
13	Ťažko chytá loptu				
14	Je vystrašený/á, keď sa ním/ňou prídu iné osoby				
15	Vonia, olizuje, potľapkáva predmety a ostatné osoby				
16	Javí sa, že nespoznáva niektoré farby				
17	Keď vykonáva úlohu, používa okrajový zrak				

Číslo	Prvok	Áno	Nie	Neviem	Požado-vaný čin
18	Ľahšie počúva, keď sa na osobu nepozera				
19	Pamätá si výnimočne dobre cesty a miesta				
20	Dokáže si zapamätať veľké množstvo informácií na určitú tematiku				
21	Preplnené miesta znáša veľmi zle				
22	Uprednostňuje sedieť v skupine ľudí vzadu alebo vpredu				
23	Zakrýva si uši, keď počuje určitý zvuk				
24	Dokáže počuť zvuky, ktoré iní nepočujú				
25	Z určitých zvukov vie byť veľmi rozrušený/á				
26	Búcha na prednety a dreve				
27	Lákajú ho/ju zvuky a hluky				
28	Nemá rád/a potrasenie s rukou alebo objatia				
29	Má rád/a objatie, keď sa preň rozhodne				
30	Javí sa, že počuje len prvé slovo z vety				
31	Opakuje presne, čo hovoria iné osoby				
32	Veľmi dobrá zvuková pamäť na piesne a rýmy				
33	Nemá rád/a určité typy látok a textilu				
34	Vyzerá, že nereaguje na bolesť a teplotu				
35	Nemá rád/a určité typy jedál a nápojov				
36	Hľadá tlak tým, že lezie pod ťažké predmety				
37	Veľmi silne objíma				
38	Má rád/a, keď cíti určité materiály				

Číslo	Prvok	Áno	Nie	Neviem	Požado-vaný čin
39	Nemá rád/a určité každodenné vône/zápachy				
40	Konzumuje materiály, ktoré nie sú na konzumáciu				
41	Má rád/a, keď sa mu/jej nachystá jedlo na tanier určitým spôsobom				
42	Nemá rád/a jedlo, ktoré sa žuje, alebo chrúme				
43	Celkom nemotorný/á a naráža do predmetov				
44	Má ťažkosti s jemnými motorickými pohybmi				
45	Má ťažkosti s behom a šplhaním				
46	Má problémy s bicyklovaním sa				
47	Vyzerá, že si nie je vedomý/á, kedy je telo v piestore				
48	Má slabú rovnováhu				
49	Má strach z každodenných pohybových aktivít ako sú hupáčky, šmýklávky, trampolíny				
50	Má extrémne dobrú rovnováhu				

Správanie

.....vyrušuje?.....rozptyluje sa?.....ubližuje sebe a ostatným?.....znervózňuje?

.... bez príčiny?

Každé chovanie:

- má príčinu
- je pokusom niečo komunikovať
- je prirodzenou odpoveďou na uvoľnenie stresu a úzkostlivosti

Niekedy je príčina zjavná, ale niekedy nerozumieme, aký odkaz je v komunikácii

Sústred'te sa na jednu vec v poradí

Môže zahrňovať:

- stiahnutie sa/uzatvorenie/zdržanie
- extrémnu úzkostlivosť/emočné vzplanutie
- hnev/výbuch/zosypanie sa
- vyhýhanie sa požiadaviek
- zvýšenie v opakovanom správaní
- intenzitu obmedzených záujmov
- žiadny zmysel pre nebezpečenstvo
- neporozumenie následkov z ich činov
- iné chovanie v iných miestach

Čo spôsobuje v súčasnej dobe najviac problémov?

Pri viacerých typoch správania je ťažké, kde začať najprv.

Nezaujímajte sa o to, čo očakávajú druhé osoby a aké sú ich názory - oni vaše dieťa nepoznajú

Uprednostňujte - buďte realistickí ohľadom toho, čo dokážete zvládnuť

Zariad'te sa podľa seba.

Neberte si to osobne
Nie je to vaša chyba

Často spôsobené:

- stresom/úzkostlivosťou
- zmenou
- novými ľuďmi/situáciami
- nedostatkom porozumenia
- komunikačnými ťažkosťami
- zmyslovými problémami (prostredím)
- osobným nátlakom - "perfekcionista"
- očakávaniami ostatných - rovesníkmi/akademicky/sociálne

Môže sa stať hocikedy, kdekolvek a s kýmkoľvek

Snažte sa zostať pokojným/pokojnou
Zapamätajte si, že ste dospelá osoba

Krôčik po krôčiku

May be because of a single incident or a build of things over time

Môže to byť:

- na získanie pozornosti
- na to, že chce získať niečo hmotné

Buďte sebavedomí ohľadom toho, čo viete, že pre vaše dieťa funguje

Vyhňte sa kričaniu, ale hovorte zrozumiteľne a prísne

Vykonávanie zmien

Rozdeľte si veľké úlohu na menšie

Je to problém pre vaše dieťa, pre vás, alebo pre iných ľudí? Nepotrebovali by radšej dospelé osoby (vy alebo iné osoby) zmeniť ich postoj alebo prístup k správaniu miesto zmeny samotného správania?

- Identifikujte správanie, ktoré chcete zmeniť - použite prístup l'adovca (viď d'alšiu stranu)
  - Sú nejaké charakteristiky správania alebo niečo, čo ho aktivuje?
  - Zapríčiňujú správanie zmyslové odlišnosti?
  - Zvážte si možné stratégie/riešenia
  - Vypracujte si plán pre správanie
  - Zdieľajte plán s ostatnými, ktorí s vašim dieťaťom trávajú čas
- Prehľadnucite - Ako to funguje? Funguje to? Čo d'alej?

Keď hľadáte riešenie, myslite inak a kreatívne.

Úniková cesta

VY

Bezpečnostná sieť

Dôverujú vám

Poskytnite bezpečné prostredie, aby vedeli, ako sa cítite

Niektoré chovanie sa môže zmeniť rýchle ale niektoré bude trvať dlhšie, než sa zmení

V niektorých prípadoch sa správanie môže zhoršiť prdtým, ako sa zlepší - nevzdávajte sa!

Dôslednosť vám prinesie výsledky

Pomôcky

- ✓ **Plánujte dopredu** - vedzte, čo príde, myslite na možné spúšťače pre vaše dieťa a stratégie, ktoré môžete použiť
- ✓ **Vaše dieťa varujte vopred** - (ako dopredu bude záležať na vašom dieťati) - ako pripomienky použite kalendáre, zoznamy, obrázky
- ✓ **Poskytnite čas a priestor** - tichý, bezpečný priestor na ústup, aby: ste ho použili na utíšenie/oddych/"skrotenie"/odstresovanie. Budete ich musieť naučiť a povzbudzovať ich v tom, aby ho použili - nemusia si uvedomiť, kedy ho budú potrebovať
- ✓ **Špeciálne záujmy** - spoznajte potrebu na veci, ktoré rady robia
- ✓ **Umožnite prechod na "časový priestor"** - vaše dieťa bude medzi zmenami z miesta na miesto alebo z aktivity na aktivitu potrebovať "priestor na dýchanie" napr. príchod zo školy domov alebo z organizovanej aktivity; po návštevníkoch. Nesnažte sa ich pýtať veľa otázok - stupňovanie stresu a úzkostlivosti sa najskôr musí odbúrať
- ✓ Použite sociálne príbehy na to, aby ste dieťaťu pomohli porozumieť, čo treba robiť v špecifických situáciách

Zapamätajte si
Starostlivosť o samých seba - nájdite si čas, aby ste sa starali aj o seba!

Správanie

1) **AKÉ JE** chovanie, ktoré vidíte?
Opíšte ho, aby každý odsúhlasil, aké je, kedy sa stalo a kedy sa nestalo.

2) **AKÉ** je chovanie, ktoré vidíte?
Opíšte ho, aby každý odsúhlasil, aké je, kedy sa stalo a kedy sa nestalo.

Agresívny Íadovec

ČO?

PREČO?

Postrkávanie
Pľuvanie
Kúsanie
Udieranie
Hádzanie

Nepozná sociálne pravidlá
Neuvedomuje si, ako sa cítia iní
Zmyslové preťaženie
Nervozita kôli neschopnosti poriadne komunikovať
Nevhodné reagovanie na iné osoby

Pasívny Íadovec

ČO?

PREČO?

Vyzerá lenivý
Nie je motivovaný
Príliš závislý
Čaká na podnetenie

Neuvedomuje si prítomnosť iných osôb
Slabý pojem o čase
Nerozumie odmenám v budúcnosti
Nie je motivovaný zvyčajnými odmenami
Nerozumie očakávaniam

Praktizujte použitie ľadovca

čo?

PREČO?

1) **AKÉ JE** chovanie, ktoré vidíte? Opíšte ho, aby každý odsúhlasil, aké je, kedy sa stalo a kedy sa nestalo.

2) **PREČO** sa toto chovanie odohralo? Premýšľajte nad tým, čo toto správanie spôsobilo – zmenilo sa niečo; stalo sa niečo predtým?

Niekedy musíte vyskúšať veci viac ako jedenkrát. Môžno vaše diéta nebolo pripravené, alebo to na prvýkrát nepochopilo. Možno niečo, čo bolo úspešné v minulosti, by mohlo fungovať v podobnej situácii, ktorá sa koná teraz. Je ľahké zabudnúť nápady, ktoré ste vyskúšali a ako ste s nimi uspeli. Keď ste sa rozhodli na správaní, ktoré chcete zmeniť, použite nižšie uvedenú tabuľku, aby ste si zapísali nápady, ktoré ste vyskúšali a uchovajte si záznam o tom, čo sa podarilo alebo aké ste vykonali zmeny

Aké je správanie?	Čo ho spôsobuje?

[illegible]

Zápisný hárok na plánovanie správania

Vaše nápady by ste mali skúšať aspoň 6 týždňov, aby ste im dali šancu na ich fungovanie a aby ste vytvorili akékoľvek potrebné malé zmeny

[illegible]

- ✓ Pracujte v jednej dobe len na jednom správaní
- ✓ Snažte sa docieľenia - vaše dieťa potrebuje zažiť úspech
- ✓ Bud' te realistickí
- ✓ Dodržujte pravidel'nosť
- ✓ Nachytajte ich, keď robia niečo správne a pochváľte ich
- ✓ Uvedomte si, že malé zmeny sú veľkým úspechom

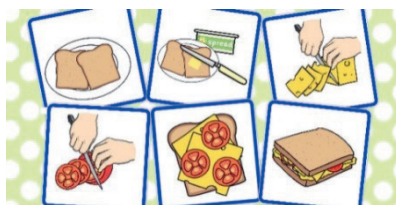
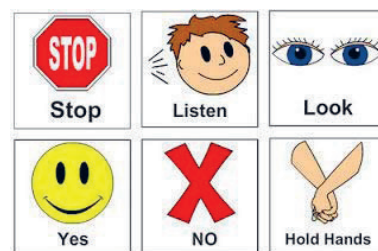

Vizuálna pomoc

Použite jednoduchú vizuálnu pomoc na:

- Podanie jednoduchých inštrukcií
- Označte miestnosti alebo oblasti v dome či záhrade
- Poskytnite pravidlá ohľadom bezpečnosti alebo súkromia napr. stop/chod' sa hrať na záhradu; krížik, ruku alebo zákaz vstupu na dvere kúpeľne, na poukázanie, že vnútri je iná osoba
- Upozorníte na zmenu

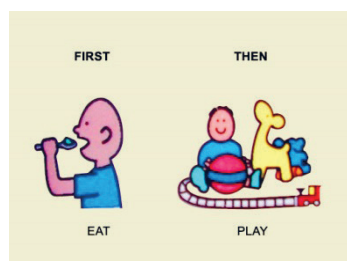
Ako to vyzerá?

Pomoc v každodenných rutinách
Sekvenčné spracovanie
Nezávislosť
Organizácia

Wash Your Hands to Stay Healthy

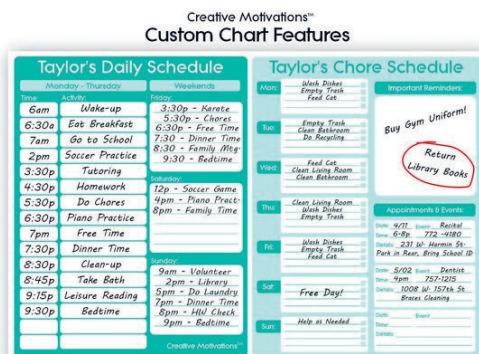
Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
17	18	19	20	21	22	23
				Last day of school		
24	25 Shopping	26	27 Discovery Place	28 library	29	30
31	1 Camp	2 Camp	3 Camp	4 Camp	5 Camp	6

Plánovanie a príprava

- Prístup "najskôr jedno potom druhé"
- kalendáre
- časové rozvrhy
- rozvrhy

Vhodný prístup

- ✓ Vyberte, čo pre vaše dieťa funguje najlepšie
- ✓ Zrealizujte to vhodne pre jeho vek
- ✓ Praktizujte - neponáhľajte sa
- ✓ Zapojte do realizácie aj vaše dieťa
- ✓ Zosobnite ich, aby zahrňovali špeciálne záujmy alebo motivátory vášho dieťaťa

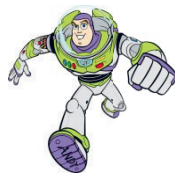
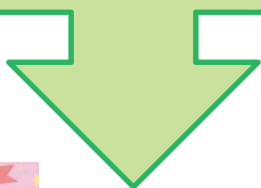

Motivácia - Čo z toho budem mať ja?

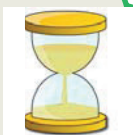
Zistite, čo vaše dieťa motivuje

Použite akékoľvek postavičky alebo aktivity, ktoré majú rady, aby im pomohli zvládnuť aktivity, ktoré nerady robia napr. uterák so špeciálnou postavičkou, hračky alebo mydlo pri kúpeli, postavenie špeciálneho modelu z Lega keď jedia, hranie sa ich obľúbenej hry na počítači potom, čo si urobili domácu úlohu

Limitujte otvorené aktivity:

- 1 hra z...
- 1 epizóda z...
- Použite časovač, hodiny alebo stopky na odpočítavanie

Veci si môžete vychutnať

Veci, ktoré sú dobré na

Odmeny - vykonajte ich:

- Ihneď - aby sa odmena spojila s jej dôvodom
- Krátke/bystré
- Pre dieťa dávajúce zmysel
- Zvládateľné a rozumné

Tieto môžu zahrňovať:

Pochvaly; úsmev; palce smerom hore; a 'high five' alebo potrasenie rukou; stráviť určitú dobu s tým, čo rady robia (hranie hry, prechádzka v parku, počúvanie hudby), nálepky, tabuľky s odmenami, časopisy, malú hračku, niečo spojené s ich záujmami

Zapamätajte si: niektoré deti nechcú byť centrom pozornosti

Silné stránky môžu zahrňovať:

- ✓ Zručného odborníka v oblasti zájmu
- ✓ Tendenciu logického myslenia
- ✓ Silný zmysel pre spravodlivosť a férovosť
- ✓ Nezávislé myslenie - rozličný pohľad na veci
- ✓ Vizualne spracovanie- t.j ako by veci mohli fungovať
- ✓ Úprimná komunikácia
- ✓ Loyalitu
- ✓ Neodsudzovanie

